

Дипломна робота

магістра

на тему:

«Діалектна лексика села Плахтіївка Саратського району Одеської області: семантична типологія»

«Dialect vocabulary of the village Plahtiyivka in Sarata area of Odessa region: semantic typology»

Виконала: студентка денної форми навчання спеціальності 035 Філологія 035.01 Українська мова та література

Сасова Ганна Сергіївна

Керівник: к.філол.н., доц.. Порожнюк А.Л. _____

Рецензент: к.філол.н., доц.. Хаценко Л. І.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ___ від _____ 2017 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

проф. Ковалевська Т. Ю.

(підпис)

доц. Романченко А. П.

Захищено на засіданні ЕК № 2

Протокол № ___ від _____ 2017 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Діалектизми села Плахтіївка: з історії становлення та функціонування діалектної лексики.....	9
1. 1. Історія заснування села Плахтіївка.....	9
1. 2. Південно-східне наріччя. Говори Одещини.....	11
1.3. Етапи становлення та дослідження степового говору південно-східного наріччя української мови.....	14
1. 4. Межиріччя Дністра та Дунаю як ареал становлення говору села Плахтіївка.....	24
1. 5. Питання класифікації говірок Одеської області.....	25
Розділ 2. Фонетико-морфологічні риси говірки села Плахтіївка як різновиду степового говору.....	29
2. 1. Фонетичні риси говірки.....	30
2. 2. Морфолого-словозмінні риси говірки.....	32
Розділ 3. Лексика говірки села Плахтіївка.....	36
3. 1. Типи лексичних діалектизмів.....	36
3. 2. Тематичні групи лексичних діалектизмів.....	37
3. 3. Діалектні фразеологізми села Плахтіївка Саратського району Одеської області.....	51
3. 4. Системні відношення в лексиці говірки села Плахтіївка. Типи лексичних діалектизмів.....	54
3. 5. Семантична організація діалектизмів на позначення предметних реалій.....	56
Висновки.....	64
Список використаної літератури.....	70

ВСТУП

Одним із першочергових завдань сучасної української діалектології є системне вивчення структурно-семантичної організації діалектів на всій етномовній території або на частині цієї території за окремими тематичними групами лексики та лексико-семантичними групами, синонімічними рядами, антонімічними мікрогрупами. Пріоритетними є проблеми закономірностей сегментції лексичної системи, формування засобів номінації, виявлення чинників розвитку лексики і семантики. Водночас цінним є розв'язання цих проблем у зіставному плані — на матеріалі кількох говірок, що унеможлиблює визначення ступеня диференціації говірок (за даними лексики), відкриває шлях до вивчення типів мовного відображення позамовної дійсності, кореляції мови і відображуваного нею ареального сегмента. Це в свою чергу розкриває особливості діалектної мови як однієї з форм існування національної мови.

Різноаспектні дослідження лексики і семантики українських діалектів, які здійснювали П. Ю. Гриценко, Й. О. Дзендзелівський, М. В. Никончук, І. В. Сабадощ, Г. Л. Аркушина, Г. О. Козачук, В. Л. Конобродська, Г. І. Мартинова, К. Д. Глуховцева, В. М. Куриленко, та ін., свідчать про актуальність зазначених проблем, постійну до них увагу і водночас складність їх розв'язання проблем, постійну до них увагу і водночас складність їх розв'язання.

Передумовою дослідження діалектного слова є формування надійного і значного за обсягом корпусу лексики з її точними семантичними характеристиками, що вимагає тривалих спостережень над живим мовленням.

Цінність пошуків у галузі лексичної семантики діалектного слова відчутно зростає під час вивчення ізольованих переселенських говірок, розвиток яких після переселення продовжувався незалежно від процесів у метрополії; визначальною особливістю буття острівних говірок є постійні контакти з іншомовним оточенням. Останнє виразно демонструють російські переселенські говірки півдня Одеської області, які стали природною

лабораторією вивчення діалектотворчих процесів.

Незважаючи на різноаспектність сучасних діалектологічних студій та наявність апробованих методик аналізу матеріалу говірок, стан вивчення різних тематичних груп діалектів залишається неоднаковим і в цілому далеким від задовільного. Зокрема, в україністиці недостатньо повно описано дієслівну лексику, що зумовлено іншими науковими пріоритетами в українській діалектології та станом діалектної семасіології. Лакуною виявилася дієслівна лексика й у вивченні українських говірок Одещини. Відсутність дослідження найбільш конструктивного й інформативного шару діалектної лексики не дозволяє вирішувати актуальні завдання сучасної діалектології - здійснити повний опис говірок як реальних комунікативних систем з урахуванням історії їхнього формування та сучасної мовної ситуації. Актуальним завданням є не тільки фіксація й паспортизація дієслівної лексики говірок, а й з'ясування динамічної природи дієслівної семантики, варіантів дієслівних значень, лексичної сполучуваності, виявлення потенційно можливих компонентів

Дослідження лексико-семантичних груп діалектної лексики відіграє важливу роль в описі діалектів у цілому, однак вважаємо прогалиною у розвитку українського мовознавства той факт, що багато тематичних груп лексики українських говорів сьогодні або взагалі не вивчено, або вивчено фрагментарно. До ареалів, які недостатньо досліджені, належать і південно-східні говірки. Ф. Жилко справедливо зазначав, що об'єктами лінгвогеографічного дослідження, як правило, були давні українські говори, новостворені говори традиційно вважалися малоінформативними [39:3].

Праці сучасних дослідників південно-східних говірок у тому числі й Плахіївської, подають інформацію про данну діалектну систему в цілому або окремі її сегменти. Зокрема, сьогодні відомо, що новостворені говори на сході й півдні України формувались на основі південно-східного діалектного типу. У частині новостворених ареалів дуже виразно проступають елементи південно-західного, а зрідка й північного (поліського) діалектних типів [36: 62].

Особливості південно-східних говірок ґрунтовно вивчав В. П. Дроздовський [33; 34; 35], на різних структурних рівнях продовжують їх досліджувати Т. Терновська, А. Л. Порожнюк [80; 73] Р. Л. Серега [75], А. М. Мукан [66]. У монографіях та статтях цих науковців поданно значний за обсягом говірковий матеріал, закладено основи історико-діалектологічного аналізу обстежуваних говірок, встановлено низку закономірностей їх формування й поширення.

Лексика народного побуту – назви житлових і господарських приміщень, назви меблів, речей хатнього вжитку – є стійким системним утворенням у складі загальнонаціональної мови (як літературного, так і діалектного її різновидів). Одиниці цієї тематичної групи лексики позначають реалії, які споконвіку є складовою частиною матеріальної культури нашого народу. Отже, побутова лексика є предметом вивчення не лише лінгвіста (зокрема діалектолога), а й історика, етнографа, археолога – фахівців, які цікавляться матеріальною й духовною культурою народу.

Системним ґрунтовним дослідженням тематичної групи побутової лексики південнобессарабських говірок є праці В. П. Дроздовського, який вивчав особливості лексики народного побуту [33] й у наукових розвідках якого здійснено ґрунтовний аналіз структурної організації й динаміки побутової лексики [35].

Актуальність нашої роботи зумовлена необхідністю вивчення складу, структури та семантики побутової лексики південного-сходу на матеріалі говірки села Плахтіївка Саратського району Одеської області, яка досі не була предметом спеціального аналізу. Новизна дослідження полягає у з'ясуванні тенденцій формування й динаміки лексики тематичної групи назв меблів та предметів хатнього вжитку, предметів побуту та господарської діяльності.

Метою дослідження є комплексний аналіз лексики народного побуту на матеріалі говірки села Плахтіївка.

Досягнення поставленої мети зумовлює необхідність розв'язання таких **завдань:**

- простежити історіографію досліджень діалектних особливостей говору села Плахтіївка;
- з'ясувати специфіку вияву лексико-семантичних та фонетико-морфологічних рис визначеного ареалу;
- здійснити аналіз структурної-семантичної організації тематичної групи побутової лексики;
- окреслити характер взаємозв'язоків центральних та маргінальних виявів у складі зазначеної тематичної групи лексики;

Об'єкт дослідження – побутова лексика говірки села Плахтіївка, Саратського району, Одеської області.

Предмет дослідження – структурно-семантичні особливості тематичної групи назв меблів, предметів побуту та господарської діяльності.

Матеріалом дослідження стали власні записи лексики, здійснені у селі Плахтіївка Саратського району Одеської області за спеціально укладеним питальником; збір матеріалу проводився в режимі питання – відповідь.

Інформатори – корінні/некорінні мешканці с. Плахтіївка віком від 18 до 83 років.

Мета і завдання роботи зумовили використання відповідних **методів та прийомів дослідження**: *описового*, що передбачає характеристику лексики народного побуту з описом її структурно-семантичних особливостей; *зіставного*, що полягає в порівнянні лексичних одиниць, які є репрезентантами сем у складі тематичної групи назв меблів та предметів хатнього вжитку говірки села Плахтіївка, з побутовою лексикою інших говорів на сучасному зрізі; *порівняльно-історичного*, що передбачає шляхом порівняння знайти спільність і відмінність семантики сучасних лексем на позначення побутових реалій та їх етимологічних відповідників; елементів *компонентного аналізу*, на основі якого встановлювались інтегральні семантичні ознаки слів у складі різних мікрогруп побутової лексики, що функціонує на території досліджуваної говірки.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні теорії діалектної лексикології, дослідженні українського діалекту.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані вчителями-словесниками, студентами філологічного факультету під час вивчення курсів української діалектології, сучасної української мови.

Тема роботи — пов'язана з кафедральною науковою темою “Дослідження різнорівневих елементів системи української мови”.

Апробація результатів дослідження здійснена у вигляді доповідей на засіданнях наукового гуртка кафедри української мови (“Діалектна лексика с. Плахтіївка Саратського району Одеської області”).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність, новизну, визначено мету і завдання роботи, предмет і об'єкт дослідження, методи та прийоми опрацювання матеріалу, теоретичне і практичне значення роботи її структуру. У першому розділі «**Діалектизми села Плахтіївка: з історії становлення та функціонування діалектної лексики**» викладено основи дослідження діалектних особливостей говору села Плахтіївка, досліджено специфіку вияву лексико-семантичних та фонетико-морфологічних рис визначеного ареалу.

У другому розділі “Фонетико-морфологічні риси говірки села Плахтіївка як різновиду степового говору” окреслено основні характеристики фонетичну та морфологічну організацію діалекту.

Третій розділ «**Лексика говірки села Плахтіївка**» присвячено комплексному аналізу структурно-семантичної організації тематичних груп лексичних діалектизмів села Плахтіївка, дослідженню семантичних зв'язків і відношень лексики на позначення меблів та різних предметів побуту.

У **висновках** узагальнено результати дослідження, здійснені у процесі аналізу структурно-семантичних особливостей тематичної групи назв меблів та предметів хатнього вжитку в говірці села Плахтіївка Саратського району Одеської області.

У **додатках** подано перелік інформантів та аудіозапис з зафіксованою говіркою.

ВИСНОВКИ

Отже, внаслідок здійсненого дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Від мешканців с. Плахтіївка було зібрано і опрацьовано 232 лексичні одиниці, що характеризують говірку с.Платіївка.

2. Ця говірка значною мірою споріднена зі слобожанськими гворами на рівні різних фонетико-морфологічних рис. Встановлено, що фонемне розрізнення голосних у ненаголошеній позиції у діалектній мові зникає. Передньоязикові приголосні перед [і] незалежно від його походження вимовляються пом'якшено. Шиплячий [ч] має напівм'яку вимову у ненаголошених складах.

3. Морфологічними особливостями говірки є наявність паралельних форм при словозміні, зокрема іменників у давальному, орудному та місцевому відмінках.

Паралельні флексії мають і дієслова другої дієвідміни, що у говорі зазнають впливу дієслів першої дієвідміни.

4. Діалектна лексика с. Плахтіївка репрезентує три типи діалектизмів: власне лексичні, етнографічні та семантичні. Найбільше у кількісному відношенні виявилось власне лексичних діалектизмів, що єзакономірним явищем для діалектної мови.

Етнографічні діалектизми охоплюють передусім лексико-тематичні групи, що відтворюють матеріальну й духовну культуру народу, його побут.

Семантичні діалектизми с. Плахтіївка, охоплюють слова, що з одного боку, мають спільні значення із загальноживаними лексемами, але відрізняються від них одним чи кількома іншими значеннями, а з іншого боку, - це слова, що в місцевій говірці вживаються в іншому значенні. Перший різновид семантичних діалектизмів представлено значно більшою кількістю лексичних одиниць.

5. Усі діалектизми, записані з уст мешканців села, всі лексеми було згруповано в 14 тематичних груп, а саме: назви, пов'язані з рельєфом та водною системою, будівництвом та частинами будівлі, назви, що пов'язані з рибальством, із тваринництвом, бджільництвом, землеробством,

виноградництвом, назви, їжі та питва, назви, пов'язані з землеробством, а також назви декоративних і дикоростучих рослин, назви посуду та кухонних речей, назви їжі та питва, одягу та взуття, назви засобів пересування, назви деталей воза та саней, оцінні назви, що позначають людину за її властивостями чи ознаками.

6. Найширшими у кількісному відношенні виявилися тематичні групи на позначення хатніх речей, будівництва та частин будівлі, назв їжі та питва, назв пов'язаних із землеробством, оцінних назв, що позначають людину за її властивостями чи ознаками, назв одягу та взуття. Відповідно у цих тематичних групах налічується від 19 до 26 лексем, що становлять собою діалектну лексику села Плахтіївка. Найменшими у кількісному відношенні виявилися тематичні групи лексики на позначення засобів пересування, назв декоративних рослин, назв, пов'язаних із бджільництвом, виноградництвом, які відповідно налічують 7, 6, 5, 8 одиниць діалектної лексики с. Плахтіївка.

7. Невелику групу у говірці села склали фразеологізми — 8 одиниць. У більшості випадків вони збігаються з фразеологізмами загальноновживаними, хоча дещо різняться фонетико-граматичними рисами або лексичними видозмінами. Усі фразеологічні одиниці є носіями виразного емоційно-експресивного значення, переважно мейоративного, але зрідка мають відтінок позитивної конотації.

8. Аналіз системних відношень у лексиці досліджуваної говірки виявив різного типу формально-сміслові зв'язки між словами загальноновживаними та діалектними, або ж на рівні суто діалектних слів. Це відношення синонімії, омонімії, паронімії.

Спостерігалось також розширення семантики загальноновживаного слова за рахунок діалектного його використання. Зрідка фіксувалось зворотнє явище.

Різні типи відношень у лексичній системі говірки с. Плахтіївка жодним чином не порушують взаєморозуміння між носіями мови під час усного чи писемного їх спілкування, а реалізуються відповідно до конкретних потреб номінації.

9. Дослідження лексичного складу говірки засвідчило, що він постійно

перебуває у русі, зазнає змін, проте ця динаміка позбавлена будь-якої хаотичності. Підтвердженням цього є аналіз номінацій, що використовується мешканцями с. Плахтіївка на позначення різних предметів побуту — переважно назв меблів.

Досліджено 28 груп лексики, компоненти кожної з яких об'єднуються інтегральною семантикою.

Групи слів на позначення відповідних побутових реалій виявили певну семантичну організацію, певний ступінь словотвірної варіативності та деякі відмінності у фонетичному вираженні морфемного складу вживаних у діалектному середовищі слів.

10. Матеріал дослідження показав, що говірка села Плахтіївка відноситься до степових говорів південно-східного наріччя. Але значна частина слів, що характеризують говори села, уже виходять із вжитку. Інші становлять складову частину пасивного словника старшого покоління, і лише деяка частина таких слів відома мешканцям села. Також матеріал дослідження показав, що поряд з відмиранням діалектних слів у лексиці відбувається процес поповнення словникового складу досліджуваної говірки новими словами.

11. Основний шар побутової лексики складає загальнонародна лексика давнього походження, що засвідчує і її висока функціональна активність. Він представлений:

- а) назвами праслов'янського походження;
- б) назвами давньоруського походження;
- г) лексемами, запозиченими з російської мови цілісними мовними знаками, хоч однокореневі утворення можуть бути відомі і в українських діалектах;
- г) словами, запозиченими з інших мов.

В основу творення багатьох назв меблів та предметів хатнього вжитку покладено:

- 1) виконувани предметом функції;
- 2) особливості практичного використання;

3) асоціативна подібність до частин тіла та інших об'єктів навколишньої дійсності;

4) матеріал, із якого виготовлений предмет.

Отже, зібраний матеріал однієї тематичної групи побутової лексики підтверджує значний інформативний потенціал говору с. Плахтіївка.

Такого типу говіркові слова є надто стійкими (вони, напр., легко потрапляють в усну і писемну мову). Розглянуті вище слова не можна ставити в один ряд з іншомовними запозиченнями.

12. Найхарактернішою особливістю лексики досліджуваних говірок є багатство її на "термінологічні" слова, за допомогою яких деталізуються назви різних галузей господарства, місцевих промислів, видові поняття. Найбільше число місцевих слів пов'язане з тваринництвом, городництвом, садівництвом (насамперед виноградарством), рибальством, з хатнім начинням, ткацтвом, з сільськогосподарськими і житловими будинками та ін.

Фразеологізми, що функціонують у говорі с. Плахтіївка, у більшості випадків збігаються з фразеологізмами літературної мови або ж відрізняються від останніх певним фонетичними, граматичними, словотвірними та лексичними особливостями. Наявність у степових говірках діалектних фразеологізмів, властивих лише цій групі говірок, вказує на існування мовних контактів їх носіїв з іншими народами на різних етапах історичного розвитку.

Беручи за основу граматичний і структурно-семантичний принципи класифікації фразеологізмів, їх можна охарактеризувати за відмінними рисами, але варто зазначити й дещо спільне між ними – усі без винятку одиниці є носіями емоційно-експресивного значення, здебільшого пейоративного і лише зрідка мейоративного. Досліджувані фразеологічні одиниці вживаються у мовленні для досягнення комічного ефекту, щоб пожвавити розповідь або влучно зреагувати на певну ситуацію.

Результати проведеного дослідження важливі для подальшого аналізу досліджуваної говірки на фразеологічному, лексико-семантичному та синтаксичному рівнях.

13. Вивчення різних мовних явищ у говірці села Плахтіївка свідчить про те, що в цих говірках ще не закінчився діалектотворчий процес, який триває за досить складних умов міждіалектного змішування. На підставі розгляду порівняно обмеженої кількості даних і порівняно небагатьох рис досліджувану говірку умовно можна визначити як південнобессарабську.

1. Аркушин Г. Л. Українська діалектологія: спец. «Укр. мова і л-ра» : [робоча навчальна прогр. для студ. філол. ф-ту] / Г. Л. Аркушин. - Луцьк : РВВ «Вежа» Волин, нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. - 84 с.
2. Баденкова В. М. Лексика традиційної народної медицини в українських говірках Інгульсько-Бузького межиріччя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. М. Баденкова. – Запоріжжя, 1999. – 20 с.
3. Білик Л. С. Дієслівні словосполучення у східноєвропейських говірках Донеччини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс] / Л. С. Білик. – Дніпропетровськ, 2003 – 20 с.
4. Бевзенко С. П. Вступ до української діалектології: навч. Посіб. / С. П. Бевзенко. - Одеса : Одеська міська друкарня, 1965. - 68 с.
5. Бевзенко С. П. Діалектні групи і говори української мови : [методичні матеріали з курсу української діалектології] / С. П. Бевзенко. - Одеса : ОДУ, 1975. -55 с.
6. Бевзенко С. П. До питання про семантичні, лексичні діалектизми / С. П. Бевзенко // Міжвузівська наукова конференція з питань укладання обласних діалектологічних словників : тези доповідей. - Чернівці, 1960. - С. 35- 37.
7. Бевзенко С. П. Практичні заняття з української діалектології : [навч.- метод, посібник для студ. філол. факультетів] / С. П. Бевзенко. - Одеса : ОДУ, 1970. - 95с,
8. Бевзенко С. П. Українська діалектологія: навч. посіб. / С. П. Бевзенко. - К. : Вища шк., 1980. - 244с.
9. Берлізов А. А. Лексика рибальства українських говірок нижньої Наддністрянщини: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / А. А. Берлізов. – Чернігів, 1974. –184 с.
10. Блинова О. И. Введение в современную региональную лексикологию / О. И. Блинова. - Томск, 1975. - 257 с.
11. Брем А. Э. Жизнь растений. Новейшая ботаническая энциклопедия:

енциклопедія / А. Э. Брем. - М. : Эксмо, 2010. - 240 с.

12. Бурячок А. А. Назви спорідненості і свояцтва в українській мові: монографія / А. А. Бурячок. - К. : Академія наук УРСР, 1961. - 150 с.

13. Бухтій М. В. Вівчарська лексика говорів Херсонщини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / М. В. Бухтій. –Дніпропетровськ, 1991. – 20 с.

14. Ващенко В. С. До вивчення семантики діалектних слів / В. С. Ващенко //Праці X Республіканської діалектологічної наради. - К. : Вид-во АН УРСР, 1961. - С. 69-79.

15. Высочина В. А. Украинский говор долины реки Мокрой Суры: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10661 «Языки народов СССР» / В. А. Высочина. – Днепропетровск, 1972. – 20 с.

16. Вікторіна О. М. Лексика народної медицини і лікувальної магії у степових говірках Дніпро-Бузького межиріччя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс] / О. М. Вікторіна. – Кіровоград, 2009. – 20 с

17. Владимирська О. О. Про деякі особливості взаємодії російських переселенських говорів з українською мовою / О. О. Владимирська // Мовознавство. - 1976. № 3. - С. 45-50

18. Герман К. Ф. Взаємодія української літературної мови з територіальними діалектами : [навч. Посібник.] - Чернівці : ЧДУ, 1983. - 76 с.

19. Гримич А. А. Методологічні засади вивчення систем спорідненості / А. А. Гримич // Етнічна історія народів Європи: зб. наук. пр. / відп. ред. Л. М. Федорова. - К. : Дублін, 2001. - Вип. 3. - С. 36-38

20. Грица Т. Г. Фразеологія говорів Гуляйпільського району Запорізької області: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. Г. Грица. – Харків, 1996. –17 с.

21. Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики / П. Ю. Гриценко. - К. : Наукова думка, 1990.- 269с.

22. Гриценко П. Ю. Дослідження лексики українських говорів / П. Ю. Гриценко // Мовознавство. - 1984. -№ 5. - С. 22-30

23. Гриценко П. Ю. Моделювання системи діалектної лексики: монографія / П. Ю. Гриценко. - К. : Вища шк., 1984. - 228 с.
24. Гриценко П. Ю. Українська діалектна лексика: реальність і опис (деякі аспекти) / П. Ю. Гриценко // Діалектна лексика: лексикологічний та лінгвогеографічні аспекти : матеріали доповідей Міжнародної наукової конференції. - Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. - С. 5-23.
25. Дворянкін В. О. Номінативні процеси в українських східностепових говірках: автореф. дис. на здобуття наук. ст. канд. філ. наук: спец 10.02.01 / В. О. Дворянкін. - Луганськ, 2006. - 19 с.
26. Делюсто М. С. Граматична інтерференція у говірках межиріччя Дністра і Дунаю / М. С. Делюсто // Мова 2009, - № 14, - Одеса : Астропринт, 2009, — С. 95 —99.
27. Денисенко Л. П. Фонетичні і словотворчі варіанти слова в говірках Нижньої Наддніпряниці: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Українська мова» / Л. П. Денисенко. – Дніпропетровськ, 1995. – 22 с.
28. Дзендзелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології I (Вступні розділи) / Й. О. Дзендзелівський. - Ужгород: Закарпатська обл. друкарня, 1966, - 99 с.
29. Дзендзелівський Й. О. Проблеми сучасної української діалектології / Й. О. Дзендзелівський // Мовознавство. -1967. - №2. - С. 35-42.
30. Дзендзелівський Й. О. Українські говори Нижнього Подністров'я: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Й. О. Дзендзелівський. – Одеса, 1951. – 379 с.
31. Дроботенко В. Ю. Лексика сімейних обрядів у говірках Донеччини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс] / В. Ю. Дроботенко. – Донецьк, 2001. – 23 с.
32. Дроздовський В.П. Окремі явища граматичної аналогії в українських говірках Татарбунарського, Саратського та Білгород-Дністровського районів Одеської області / В.П. Дроздовський // Праці Одеського університету /

- Одеса: Одеська міська друкарня, 1961. - Вип. 11. - С.88 — 96.
33. Дроздовський В.П. Південнобесарабські українські говірки / В.П. Дроздовський // Праці Х республіканської діалектологічної наради. - К., - 1961. - С. 132 — 155.
34. Дроздовський В. П. Синтаксичні риси Татарбунарського, Саратського та Білгород- Дністровського районів Одеської області / В. П. Дроздовський // Праці Одеського університету: серія філологічних наук. – Т. 151. – В. 10. – Одеса, 1961. – С.105 – 121.
35. Дроздовський В. П. Українські говірки Бессарабського Примор'я (на матеріалі обстеження Саратського, Татарбунарського та Білгород-Дністровського районів Одеської області): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / В.П. Дроздовський. – Одеса, 1962. – Ч.1. – 472 с., Ч.2. – 213 с.
36. Єрмоленко С. Я. Скарбниця народного слова / С. Я. Єрмоленко // Мовознавство. - 1982. - № 6. - С. 58-69.
37. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: монографія / В. В. Жайворонок. — К. : Довіра, 2006 — 265 с.
38. Жилко Ф. Т. Говори української мови: монографія. / Ф. Т. Жилко. - К. : Радянська шк., 1955. - 315 с.
39. Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови: підручник / Ф. Т. Жилко. - К. : Радянська шк., 1966. - 307 с.
40. Жилко Ф. Т. Особенности диалектных групп украинского языка / Ф. Т. Жилко // Вопросы диалектологии восточнославянских языков. - М., 1964. - С. 27-31.
41. Жилко Ф. Т. Про лінгвогеографічне дослідження новостворених говорів української мови / Ф. Т. Жилко // Праці XII Республіканської діалектологічної наради. - К. : 1971. - С. 4 — 7.
42. Жовтобрюх М. А. Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів / М. А. Жовтобрюх // Мовознавство. - 1973 - №1- С. 3 - 15.
43. Заворотна Т.П. Лексика українських наддунайських говірок: дисертація

/ Т. П. Заворотна. - Ужгород, 1967. - 133 с.

44. Калнынь Л. Е. Опыт моделирования системы украинского диалектного языка. Фонологическая система / Л. Э. Калнынь. - М. : Наука, 1973. - 398 с.
45. Карпенко Ю. О. Глибокі дослідження в галузі лінгвогеографії: атлас української мови: В 3-х т. - Полісся, Середня Наддніпрянина і суміжні землі / Ю. О. Карпенко. — К.: Наукова думка, 1984. — 498 с.
46. Ковалевська Т. Ю. Основні вимоги до написання та оформлення курсових і кваліфікаційних робіт (для студентів-філологів) : метод. Посіб. / Т. Ю. Ковалевська. - [2-ге вид., доповн.]. – Одеса : ПолиПринт, 2015. – 80 с.
47. Ковалик І. І. Про мовлення в діалектах і діалектоогії / І. І. Ковалик // Праці XII Республіканської діалектологічної наради. - К. : Наук. Думка, 1971. - С. 59-67
48. Коготкова Т. С. О некоторых особенностях диалектной лексики в связи с устной формой ее существования / Т. С. Короткова // Славянская лексикология и лексикография. - М. : Наука, 1966. - С. 291-310.
49. Козачук Г. О. Взаємодія літературної і діалектної побутової лексики / Г. О. Козачук // Мовознавство. - 1985. - № 2. — С. 44 - 47.
50. Колесник В. О. Віхи розвитку одеської болгаристики / В. О. Колесник // Вісник ОНУ / Одеса: Одеський національний університет, 2012. - № 4. — С. 111 — 119.
51. Колесников А. О. Етномовний чинник як складник класифікації українських говірок межиріччя Дністра та Дунаю / А. О. Колесников // Слов'янський збірник / Одеса: Одеський національний університет, 2012. - №17. - С. 59 — 70
52. Колесников А. О. Из спостережень над граматиною українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю, найновіші формації / А. О. Колесніков // Наукові (праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. № 34. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. - С. 149- 154.
53. Колесников А. О. Морфологія українських південнобессарабських говірок: генеза і динаміка: монографія / А. О. Колесніков. - Ізмаїл: СМІЛ,

2015. - 676 с.

54. Ліпкевич І.Г. Рибальська лексика в українських говірках Нижньої Наддніпрянщини: автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 «Українська мова» / І. Г. Ліпкевич. – Дніпропетровськ, 1993. - 22 с.

55. Макарчук С. А. Етнографія України: навч. посіб. / С. А. Макарчук. - Львів: Світ, 2004. - 520 с.

56. Максимович М. А. Критико-исторические исследования о русском языке: Собр. соч.: в 3 т. / М. А. Максимович – К.: Типография Е. Т. Керер, 1880. Т.3: Языкознание, история словесности – 1880. – С. 380 - 439

57. Матвіяс І. Г. Групування говорів української мови / І. Г. Матвіяс // Структура говорів української мови. - К. : Наук, думка , 1982. - С. 3-68.

58. Матвіяс І. Г. Засади української діалектології / І. Г. Матвіяс // Мовознавство. – 2001. – № 2. – С. 13 – 18.

59. Матвіяс І. Г. Проблема визначення українських наріч / І. Г. Матвіяс // Мовознавство / К. : – 2000. – Вип. 1. – С. 3 – 9.

60. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори: підручник. / І. Г. Матвіяс. – К.: Наукова думка, 1990. – 165 с.

61. Монахова Т. В. Українська діалектологія: навч. посіб. / Т. В. Монахова. – Миколаїв: УДУ імені Петра Могили, 2010. – 128 с.

62. Москаленко Л. А. Ботанічна лексика українських степових говорів Миколаївської області: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Л. А. Москаленко. – Київ, 1992. – 465 с.

63. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології: навч. посіб. / А. А. Москаленко. – Одеса: Білгород-Дністровська міська друкарня, 1961 – 48 с.

64. Москаленко А. А. Про зміни в українських говірках Одеської області після Великої Жовтневої революції: монографія / А. А. Москаленко // Вісті Одеського університету / Одеса : Одеська міська друкарня, 1949. — Вип. 3. - Т. 2. - С. 7 —22.

65. Москаленко А. А. Специфічна лексика українських говірок Одеської

- області / А. А. Москаленко // Наукові записки Одеського державного педагогічного інституту ім. К. Д. Ушинського. - Одеса : ОДПІ, 1960. - Т. 25. - С. 65 - 78.
66. Муқан А. М. Українські наддунайські говірки: монографія / А. М. Муқан. - Глухів, 1960.-291 с.
67. Нагін Я. Д. Говірки Каховського та сусідніх районів Херсонської області: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Я. Д. Нагін. – Херсон, 1955. – 446 с.
68. Нікуліна Н. П. Професійна лексика лоцманів дніпровських порогів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Н. П. Нікуліна. – Дніпропетровськ, 1973. – 192 с.
69. Новоселова Т. И. Об изучении тематических групп лексики / Т.И. Новоселова // Русский язык в школе. - 1972. - № 1. - С. 61-65.
70. Омельченко З. Л. Морфологическая структура восточностепных говоров Украины: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.02 «Украинский язык» / З. Л. Омельченко. – Ужгород, 1985 – 25 с.
71. Пелих Г. Ф. Надбузькі говірки Первомайського району Миколаївської області: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Г. Ф. Пелих. – Одеса, 1960. – 405 с.
72. Поповський А. М. Значення південноукраїнських степових говорів у формуванні літературно-національної мови: монографія / А. М. Поповський. - Дніпропетровськ: Вища шк., 1989. - 86 с.
73. Порожнюк А. Л. Діалектна лексика села Плахтіївка Саратського району Одеської області / А. Л. Порожнюк // Записки з українського мовознавства : зб. наук. пр. / відп. ред. О. І. Бондар. - Одеса : Одеський національний університет, 2007,- Вип. 17, - С. 9 — 13.
74. Самійленко С. П. Фонетичні особливості говірок Запорізької області / С. П. Самійленко // Діалектологічний бюлетень. – В. 6. – К.: АН УРСР, 1956. – С. 89 – 97.
75. Сердега Р. Л. Українська діалектологія: навч. посіб. / Р. Л. Сердега, А. А. Сагаровський. - Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. - 156 с.

76. Сіденко Н. П. Географічна апелятивна лексика східностепових говірок Центральної Донеччини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс] / Н. П. Сіденко. – Донецьк, 2003. – 22 с.
77. Скоробагатько Н. О. Концептуалізація фразеологічного соматичного коду в східнослобожанських і східностепових говірках: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс] / Н. О. Скоробагатько. – Луганськ, 2009. – 20 с.
78. Сороколетов Ф. П. Диалектная лексика как система / Ф. П. Сороколетов // Восточнославянское и общее языкознание. - М. : Наука, 1978. - С. 14-24.
79. Терешко Л. С. Українські говірки Південного Побужжя (в межах Кривозерського району Миколаївської області): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / Л. С. Терешко. – Одеса, 1954. – Ч.1. – 337 с., Ч.2. – 208 с.
80. Терновська Т. П. Ковальська лексика українських говорів: монографія / Т. П. Терновська // Український діалектологічний збірник: Книга 3. Пам'яті Тетяни Назарової / [упоряд., ред., передм. П. Ю. Гриценка]. – К. : Довіра, 1997. – С. 399 – 427.
81. Фроляк Л. Д. Українські східностепові говірки Донеччини: монографія / Л. Д. Фроляк. – Дрогобич : Просвіт, 2013. – 400 с.
82. Хаценко Л. І. Вивчення діалектів української мови в другій половині ХХ століття / Л. І. Хаценко // Записки з українського мовознавства. - Одеса : Астропринт, 2003. - Вип. 12. - С. 239 -245.
83. Хаценко Л. І. Діалектний словотвір українських говорів Одещини / Л. І. Хаценко // Одеська лінгвістична школа: інтеграція підходів: колект. моногр. / за ред. Ковалевської Т. Ю. - Одеса : ПолиПринт, 2015. - С. 116 - 122.
84. Хом'як І. Взаємодія літературної мови і діалектів / І. Хом'як // Дивослово. - 2000.-№ 10. - С. 12-14.
85. Чабаненко В. А. Говірки долини річки Кінської: дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.01 / Віктор Антонович Чабаненко. - Дніпропетровськ, 1965,-333 с.

86. Шевченко Т. Г. Украинские говоры верховья реки Тилигул: автореф. дисс. на соиск. ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.02 «Украинский язык» / Т. Г. Шевченко. – Ужгород, 1980. – 22 с.
87. Щербина Т. В. Середньонадніпряньсько-степове діалектне порубіжжя у світлі ізоглос: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» [Електронний ресурс] / Т. В. Щербина. – К., 2003. – 23 с.

Довідкова література

88. Атлас української мови. Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. - К. : Наукова думка, 2001.
89. Гриценко П. Ю. Передмова до Атласу української мови. - Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. - К.: Наукова думка, 2001.
90. Гриценко П. Ю. Слобожанський говір / П. Ю. Гриценко // Українська мова. Енциклопедія. - 3-є вид. зі змінами і доп. - К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. - С. 631 - 632.
91. Дзендзелівський Й. О. Словник специфічної лексики говірок Нижнього Подністров'я / Й. О. Дзендзелівський // Лексикографічний бюлетень ун-ту мовознавства АН УРСР, 1958. - Вип. 6. С. 36-54.
92. Етимологічний словник української мови: в 7 т. – К. : Наук. думка, 1985. – Т.2. – 1000 с.; 632 с.
93. Карта сучасного етнічного складу Української СРСР/ [уклад. під заг. кер. проф К. Г. Гуслистого; авт. оригінал. В. І. Наулка]. - М. : 1966.
94. Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області / А. А. Москаленко. – Одеса : ОДУ, 1958. – 80 с.
95. Словник українських говорів Одещини / [за ред. О. І. Бондаря]. - Одеса: ОНУ, 2011. - 222 с.
96. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980.
97. Тронько П. Т. Історія міст і сіл УРСР: енциклопедія / П. Т. Тронько. - К.: УРЕ АН УРСР, 1969.-911 с.

98. Українська мова: Енциклопедія / редакц. колегія В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. - 4-те вид. - К. : "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана, 2004. - 824 с.
99. Чабаненко В. А. Фразеологічний словник Нижньої Наддніпрянщини: словник / В. А. Чабаненко. - Запоріжжя, 2001. - 200 с.